

قانون مالیات بر ارزش افزوده

مقدمه

مهم‌ترین و اساسی‌ترین اهداف فعالیت‌های اقتصادی هر کشور، شامل مواردی مانند تخصیص بهینه منابع و توزیع عادلانه درآمد، رشد اقتصادی، افزایش اشتغال، ثبات اقتصادی، حفظ سطح عمومی قیمت‌ها، تجارت بین‌الملل و تراز پرداخت‌ها می‌باشد. مجریان اقتصادی، برای انجام این امور و رسیدن به اهداف والای اقتصادی در هر کشور، باید هزینه‌های بسیار سنگینی را پرداخت کنند و برای تأمین مالی این مخارج لازم است تا منابع درآمدی مختلفی ایجاد شود.

همان‌طور که می‌دانیم درآمد دولت‌ها به دو گروه درآمدهای مالیاتی و درآمدهای غیرمالیاتی تقسیم می‌شود. نقش و جایگاه درآمدهای مالیاتی در مقایسه با درآمدهای غیرمالیاتی و سایر منابع درآمدی، در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، اهمیت بیشتری دارد. به عبارتی دیگر، زمانی که ما این منبع مهم را با سایر منابع درآمدی مقایسه می‌کنیم، به این نتیجه می‌رسیم که هر چه سهم مالیات‌ها در تأمین مخارج دولت بیشتر باشد، آثار نامطلوب اقتصادی کمتر خواهد شد.

مالیات بر ارزش افزوده از جمله مالیات‌های نوینی است که پس از جنگ جهانی دوم در کشورهای اروپایی وضع شد. این نوع مالیات، رایج‌ترین و پذیرفته‌ترین مالیاتی است که دولت و شهرداری‌ها، برای تأمین هزینه‌های خود دریافت می‌کنند و نوعی مالیات بر مصرف است. قانون مالیات بر ارزش افزوده که توسط مجلس شورای اسلامی تصویب شد، گامی برای حرکت شهرداری‌ها، به سوی درآمدهای مالی پایدار و همچنین شفاف‌سازی نظام اقتصادی کشور خواهد بود.

بی‌تردید کیفیت زندگی و چگونگی خدمات‌رسانی در شهر، رابطه معناداری با پویایی اقتصادی آن دارد و این پویایی نیز در تعامل منابع مالی پایدار جریان می‌یابد.

شهرداری‌ها در فرایند مدیریت توسعه شهری و ارائه خدمات مورد نیاز شهروندان، با معضلات متعددی در زمینه‌های مختلف روبرو هستند.

یکی از مهم‌ترین این معضلات، پایدار نبودن منابع درآمدی می‌باشد. امید است با اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده، مسیر شهرداری‌ها برای کسب درآمدهای پایدار هموارتر گردد و روزنه‌های امید برای این نهاد عمومی به منظور کسب درآمد پایدار به وجود آید.

بررسی‌های انجام شده و تجربه اجرای این نوع مالیات در کشورهای مختلف جهان نشان می‌دهد که اجرای آن در حال حاضر، برای برطرف کردن برخی مشکلات فعلی نظام مالیاتی مانند: درآمد مالیاتی، شناسایی مؤدیان و برطرف کردن

کمبود اطلاعات درباره آن‌ها، کاهش وقفه زمانی پرداخت مالیات، کاهش فرار مالیاتی و غیره می‌تواند راهگشا باشد. هم‌اکنون مالیات بر ارزش افزوده در بیش از ۱۳۵ کشور دنیا اجرا می‌شود و به دلیل رشد سریع و هماهنگی ویژگی‌های این مالیات با اهداف توسعه‌ای کشورها، از آن به عنوان یک مالیات مدرن یاد می‌کنند.

انواع مالیات بر ارزش افزوده

سه نوع مالیات بر ارزش افزوده وجود دارد که عبارتند از:

- مالیات بر ارزش افزوده از نوع تولیدی
- مالیات بر ارزش افزوده از نوع مصرفی
- مالیات بر ارزش افزوده از نوع درآمدی

هر کدام از این سه نوع مالیات نیز بر مبنای دو اصل مبدأ یا مقصد محاسبه می‌شوند. در اصل مبدأ؛ مالیات بر ارزش افزوده بر تمام کالاها و خدماتی که در کشور تولید می‌شوند، وضع می‌گردد، اما در اصل مقصد، مالیات بر ارزش افزوده بر همه کالاها و خدماتی که در کشور مصرف می‌شوند، وضع می‌شود.

مالیات بر ارزش افزوده از نوع تولیدی

در صورتی که از اصل مبدأ استفاده شود، تمام مخارج در تولید ناخالص (به جز مخارج دولت بابت دستمزد که نمی‌تواند تحت پوشش مالیات بر ارزش افزوده قرار گیرد) در بر گرفته می‌شود؛ با فرض اینکه از اصل مبدأ استفاده شود، صادرات که منشأ داخلی دارد، مشمول مالیات می‌شود، اما واردات که ارزش آن از خارج نشأت می‌گیرد، مشمول مالیات نمی‌شود. بنابراین پایه مالیات بر ارزش افزوده از نوع تولیدی، جمع تمام مخارج در تولید ناخالص داخلی به استثنای مخارج دستمزدی دولت است.

در مالیات بر ارزش افزوده از نوع تولیدی، مالیات کلی بر فروش اعمال می‌شود. این نوع مالیات بر ارزش افزوده می‌تواند بر کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای اعمال شود. در این روش، کالاهای سرمایه‌ای و استهلاک آن‌ها، از مالیات معاف نیستند و به خرید کالاهای سرمایه‌ای، اعتبار مالیاتی تعلق نمی‌گیرد؛ از این رو این مالیات انگیزه سرمایه‌گذاری را تضعیف می‌کند.

مالیات بر ارزش افزوده نوع مصرفی

در مالیات بر ارزش افزوده از نوع مصرفی، علاوه بر استهلاک، مخارج مربوط به کالاهای سرمایه‌ای نیز از شمول پایه مالیاتی خارج می‌شود. با کاهش هزینه‌های سرمایه‌ای از تولید، آنچه باقی می‌ماند برابر ارزش کالاهای مصرفی تولید شده است. نظام مالیات بر ارزش افزوده‌ای که در کشورهای عضو جامعه اروپا مورد استفاده قرار می‌گیرد، از این نوع است. گرایش برخی کشورهای در حال توسعه نیز به استفاده از این روش است؛ به ویژه به علت معاف بودن کالاهای

سرمایه‌ای از مالیات که انگیزه برای سرمایه‌گذاری بیشتر را به وجود می‌آورد؛ استفاده از این روش در عمل نسبت به دو روش دیگر، از سهولت بیشتری برخوردار است.

مالیات بر ارزش افزوده نوع درآمدی

سومین نوع مالیات بر ارزش افزوده، از نوع درآمدی می‌باشد که استهلاک را در بر نمی‌گیرد و مخارج سرمایه‌ای خالص را شامل می‌شود. پایه این مالیات، مجموعه درآمد پرداختی به عوامل، پس از کسر مخارج دستمزدی دولت است. علت نامگذاری این نوع مالیات نیز همین موضوع می‌باشد. به بیان دیگر، پایه کلی مالیات در نوع درآمدی مالیات بر ارزش افزوده، متناسب با درآمد عوامل تولید است. لازم به ذکر است که باید به این نکته نیز توجه شود که مالیات بر ارزش افزوده از نوع درآمد با نوع مصرفی آن تفاوت‌هایی دارد؛ از جمله اینکه فعال اقتصادی در پرداخت مالیات از نوع درآمدی، مجاز به کم کردن استهلاک است اما در نوع مصرفی مجاز به کسر سرمایه‌گذاری ناخالص می‌باشد. به عبارتی دیگر، مالیات بر ارزش افزوده از نوع درآمدی به اندازه تفاوت سرمایه‌گذاری ناخالص و استهلاک، بیشتر از مالیات بر ارزش افزوده از نوع مصرفی می‌باشد.

مزایا و معایب مالیات بر ارزش افزوده

اقتصاددانان در توجیه اجرای این طرح برای کشورها، مزایای متعددی را عنوان می‌کنند که مهم‌ترین این مزایا به شرح زیر می‌باشد:

- به حداقل رساندن فرار مالیاتی
- افزایش درآمد مالیاتی دولت و در پی آن شهرداری‌ها
- افزایش قابل توجه شفافیت مالی
- بهبود وضعیت تولید
- بالا رفتن انگیزه سرمایه‌گذاری
- کمتر بودن آثار تورمی نسبت به سایر روش‌های اخذ مالیات
- عادلانه بودن نسبت به سایر روش‌ها (با استناد به این مطلب که هر کس در جامعه بیشتر مصرف کند، بیشتر مالیات پرداخت می‌کند).